

2

– Dig, Cochrane, hvilken by sendte bud efter ham?

– Tarent¹, sir.

– Udmærket. Og så?

– Der stod et slag, sir.

– Udmærket. Hvor?

Drengens tomme ansigt spurgte det tomme vindue.

Digtet af erindringens døtre². Og dog eksisterede det på en eller anden måde, om end ikke som erindringen digtede det. En talemåde, altså, for utålmodighed, brag af de Blake'ske vinger³ af yderliggående overmål. Jeg hører det ganske rums sammenbrud, knust glas og ramlende murværk, og tiden en sidste, gustenbleg flamme. Hvad har vi da tilbage?

– Jeg har glemt stedet, sir. 279 f. Kr.

– Asculum⁴, sagde Stephen, og kastede et blik på navnet og datoen i den skrammede bog.

– Ja, sir. Og han sagde: *Endnu en sejr som denne, og det er ude med os.*

Den sætning havde verden husket. Hjernens sløve magelighed. Fra en højde over en ligdækket slette taler en general til sine officerer, støttet til sit spyd. En hvilken som helst general til hvilke som helst officerer. De låner ører⁵.

1. Tarent: Den italienske by Taranto (i antikken Tarentum) i provinsen Puglia (Apulien). Grundlagt ca. år 700 f.v.t. af spartanere. Tarentum kom i krig med Rom år 281 f.v.t. og tilkaldte kong Pyrrhos (Pyrrhus) af Epeiros (i Grækenland) til hjælp mod romerne.

2. erindringens døtre: De ni musen var døtre af Mnemosyne der var en personifikation af erindringen.

3. de Blake'ske vinger: Reference til digteren og mystikeren William Blake (1757-1827) der også anvendte betegnelsen erindringens døtre om muserne og som i *The Marriage Between Heaven and Hell* (1793) skrev: "Overmålets vej fører til visdommens palads" og "Ingen fugl flyver for højt hvis den stiger for egne vinger".

4. Asculum: Ved Asculum vandt den græske hærfører Pyrrhus' hær over romerne, men sejren var dyrekøbt – deraf betegnelsen pyrrhussejr.

5. De låner ører: Jf. Shakespeare *Julius Caesar* III, 2, 74: "Friends, Romans, Countrymen, lend me your ears".

– Dig, Armstrong, sagde Stephen, hvordan endte Pyrrhus⁶?

– Endte Pyrrhus, sir?

– Jeg ved det, sir. Må jeg, sir? sagde Comyn.

– Vent. Armstrong, ved du noget om Pyrrhus?

En pose med figenruller lå lunt gemt i Armstrongs taske.

Han rullede dem med mellemrum mellem håndfladerne og slugte dem sagte. Smuler blev hængende ved hans læber. En sukret drengs ånde. Velhavende folk, stolte over at deres ældste søn var i flåden. Vico Road, Dalkey.

– Pyrrhus, sir? Pyrrhus, en pyramide, en pier⁷.

Alle lo. En glædesløs, høj, ondskabsfuld latter. Armstrong så rundt på sine klassekammerater, dum glæde i profil. Om et øjeblik vil de le højere når de mærker jeg ikke har styr på dem og tænker på de skolepenge deres fædre betaler.

– Fortæl mig så hvad en pier er, sagde Stephen og slog drengen let på skulderen med bogen.

– En pier, sir, sagde Armstrong. En ting ude i vandet. En slags bro. Kingstown Pier, sir.

Nogle lo på ny, glædesløst, men sigende. To på bageste bæk hviskede. Ja. De vidste det, havde aldrig lært det og heller aldrig været uskyldige. Alle. Med misundelse iagttag han deres ansigter. Edith, Ethel, Gerty, Lily. Deres favoritter, deres ånde også sødet med te og syltetøj, deres armbånd ringede når de sloges.

– Kingstown Pier, sagde Stephen. Ja, en skuffet bro.

Ordene fremkaldte forvirrede blikke.

– Hvordan, sir? spurgte Comyn. En bro går over en flod.

Til Haines' folkebog. Ingen her som hørte den. I aften midt i vildt drikkeri og snakken, behændigt, for at trænge igennem hans sinds polerede panser. Hvad så. En nar ved sin herres hof, båret over med og ringeagtet som opnår en mild herres ros. Hvorfor havde de alle valgt den rolle? Ikke ganske for det glatte kærtegns skyld. Også for dem var historien en fortælling ligesom enhver anden, der er hørt for tit, og deres land en pantelånerbutik.

6. Pyrrhus omkom under gadekampe i den græske by Argos. Under kamp med en af sine angribere kastede dennes mor en tagsten i hovedet på Pyrrhus der faldt af hesten og blev slået ihjel.

7. "Pyrrhus, en pyramide, en pier". Første, respektive eneste stavelse i ordene udtales næsten ens. Deraf drengens associationer.

Hvis Pyrrhus ikke var faldet for en gammel morlilles hånd i Argos eller Julius Cæsar ikke dræbt med en kniv. De kan ikke tænkes bort. Tiden har brændemærket dem, og lænkede ligger de i de uendelige muligheds rum de har mistet. Men kan disse have været mulige når man tænker på at de aldrig var til? Eller var det det eneste mulige som kom til at foregå? Væv, væv af vind.

– Fortæl os en historie, sir.

– Åh jo, sir, en spøgelseshistorie.

– Hvor begynder vi i denne her? spurgte Stephen og åbnede en anden bog.

– Grød ej mere, sagde Comyn.

– Så kan Talbot fortsætte.

– Og historien, sir?

– Bagefter, sagde Stephen. Kom så, Talbot.

En mørklødet dreng åbnede en bog og støttede den let under skoletaskens brystværn. Han fremsagde stødvist versene og kastede af og til et blik på teksten:

– Grød ej mer, sorgfulde hyrde, grød ej mer
Thi Lycidas, din sorg, er ikke død,
Skønt sunket under vandets spejl ...⁸

Det må altså være en bevægelse, en virkelighed af det mulige som muligt. Aristoteles' læresætning formede sig inden for de affirede vers og svævede ud i den læselystne tavshed i Sainte Geneviève-biblioteket⁹ hvor han havde læst, skærmet mod Paris' synd, aften efter aften. Ved hans side studerede en forfinet siameser en håndbog i strategi. Nærede og næringsøgende hjerner omkring mig, under glødelamper, spiddet på nåle, med svagt vibrerende følehorn. Og i mit sinds mørke et dovendyr fra underverdenen der forskyder sine folder med drageskæl, tøvende, sky over for klarhed. Tanken er tankens tanke. Rolig klarhed. Sjælen er på en måde alt, hvad der er til: Sjælen er for-

8. Grød ej mer ... vandets spejl: Fra digt af John Milton (1608-1674), *Lycidas*, om Miltons ven Edward King der druknede undervejs fra England til Dublin efter at hans skib var stødt på et skær og gået til bunds. De citerede linjer 165-167 lyder således: "Weep no more, woeful shepherds, weep no more, / For Lycidas, your sorrow, is not dead, / Sunk though he be beneath the wat'ry floor; / ...".

9. Sainte Geneviève-biblioteket er et forskningsbibliotek i Paris, oprindeligt et klosterbibliotek. Opkaldt efter Sainte Geneviève der er Paris' skytshelgen.

mernes form¹⁰. Pludselig ro, vidtstrakt, glødende: Formernes form.

Talbot gentog:

– Ved den gode kraft hos ham der gik på vandet...
Ved den gode kraft ...¹¹

– Blad om, sagde Stephen roligt. Jeg ser ikke noget.

– Hvad? spurgte Talbot enfoldigt og bøjede sig frem.

Hans hånd vendte bladet. Han lænede sig tilbage og fortsatte som var han netop kommet i tanke om det. Som gik på vandet. Også her over disse bange hjerter hviler hans skygge og på spotterens hjerte og læber og på mine. Den hviler på deres ivrige ansigter, de der rakte ham skattens mønt. Giv kejseren hvad kejserens er, og Gud hvad Guds er¹². Et langt blik fra mørke øjne, en gådefuld sætning som skal væves atter og atter på kirkens prædikestole. Ja.

Giv mig en gåde at gætte på.
Min fader gav mig frø at så.

Talbot lod sin lukkede bog glide ind i tasken.

– Har jeg hørt alle? spurgte Stephen.

– Ja, sir. Hockey klokken ti, sir.

– Halv fridag, sir. Torsdag.

– Hvem kan gætte en gåde? spurgte Stephen.

De stuede bøgerne af vejen, blyanter klaprede, sider raslede. De trængte sig sammen og spændte og snørede deres skoletasker mens de muntert pludrede i munden på hinanden.

– En gåde, sir? Må jeg, sir?

– Åh, spørg mig, sir!

– En svær en, sir.

– Gåden lyder sådan, sagde Stephen:

10. Tanken er tankens tanke ... formernes form". Udtryk hentet fra Aristoteles' *Om sjælen*, 3. bog hvori det hedder: "Ligesom hånden er instrumenternes instrument, således er sjælen formernes form og følelsen formen af det følelige".

11. Ved den gode kraft hos ham der gik på vandet: Fra fortsættelsen af Miltons digt, jf. note 8. O. t.: "Through the dear might of him that walk'd the waves".

12. Jf. Matthæus 22, 15-22: På nogle farisæeres spørgsmål om det var tilladt at give kejseren skat, bad Jesus dem om at vise ham skattens mønt. De viste ham en mønt. "Og han spurgte dem: "Hvis billede og indskrift er det?" / "Kejserens", svarede de. Da sagde han til dem: "Så giv kejseren, hvad kejserens er, og Gud, hvad Guds er!"

Hanen gol
 En sommerdag:
 Himlens klokker
 Slog elleve slag.
 Nu skal hin stakkels sjæl
 Til himlen gå.

– Hvad er det?

– En gang til, sir. Vi hørte det ikke.

Deres øjne blev større da verslinjerne blev gentaget.

Efter en pause sagde Cochrane:

– Hvad er det, sir? Vi giver op.

Stephen svarede med latteren stikkende i halsen:

– Ræven som begraver sin bedstemor under en kristtjørn.

Han rejste sig og slog en høj, nervøs latter op der besvarede som et ekko af deres forfærdede råb.

En stok slog mod døren, og en stemme ude på gangen råbte:

– Hockey!

De splittedes, kantede sig ud af deres pulte og sprang over dem. Hurtigt var de borte, og fra redskabsrummet hørtes skramlen af stokke og larm fra deres støvler og tunger.

Sargent der var blevet alene tilbage, nærmede sig langsomt og viste et åbent hæfte frem. Hans filtrede hår og magre hals vidnede om rådvildhed, og gennem hans duggede briller så svage øjne bedende op. På kinden der var mat og blodløs, sås en blød plet af blæk, dadelformet, frisk og fugtig som spor af en snegl.

Han rakte hæftet frem. Ordet *Regnestykker* stod som overskrift. Nedenunder sås hældende tal og nederst på siden en snørklet signatur med sløjfer og en klat. Cyril Sargent: Hans navn og segl.

– Mr. Deasy sagde jeg skulle skrive dem alle sammen igen og vise det til Dem, sir.

Stephen rørte ved bogens kanter. Nytteløshed.

– Forstår du nu hvordan de skal regnes? spurgte han.

– Nummer elleve til femten, svarede Sargent. Mr. Deasy sagde jeg skulle skrive dem af fra tavlen, sir.

– Kan du regne dem selv? spurgte Stephen.

– Nej, sir.

Grim og nytteløs; mager hals og filtret hår og en plet af blæk, et sneglespor. Og dog havde nogen elsket ham, båret ham i sine arme og sit hjerte. Uden hende ville verdens vilde jag have trådt ham under fode, en mast, benløs snegl. Hun havde elsket hans tynde, vandige blod der var tappet af hendes eget. Var dette så virkeligt? Den eneste sande ting i livet? Hans moders udstrakte legeme som den fyrige Columbanus¹³ skrævede over i hellig iver. Hun var ikke mere, kun det skælvende skelet af en kvist brændt i ilden, en duft af rosentræ og fugtig aske. Hun havde reddet ham fra at blive trådt under fode og var gået bort efter knapt at have været der. En stakkels sjæl steget til himmels, og på en hede under blinkende stjerner stod en ræv med rød rovdunst i pelsen, med nådesløse, klare øjne, og skrabede i jorden, lyttede, skrabede jorden op, lyttede, skrabede og skrabede.

Stephen sad ved siden af ham og løste problemet. Han beviser ved hjælp af algebra at Shakespeares genfærd er Hamlets bedstefader. Sargent kiggede på skrå gennem sine skæve briller. Hockeystokke skramlede i redskabsrummet, der lød hule smæk fra en bold og råb fra boldbanen.

Hen over siden bevægede symbolerne sig i værdig, maurisk dans¹⁴ i deres forklædninger som bogstaver iført kvadraters og kubers sælsomme kasketter¹⁵. Giv hånden, kryds over, buk for damen, således, smådjævle fra maurernes fantasi. Også forladt denne verden, Averroes¹⁶ og Moses Maimonides¹⁷, dunkle mænd i miner og bevægelse, i deres narrespejle glimter verdens dunkle sjæl, et mørke der skinner i lyset som lyset ikke kunne fatte¹⁸.

13. Columbanus (543-615), irsk munk og helgen der grundlagde klostre i Frankrig og Italien. Joyce holdt en forelæsning på folkeuniversitetet i Trieste, "Ireland: Island of Saints and Sages" (1907), hvori det om Columbanus hedder: "Fiery Columbanus had the task of reforming the French church, and, after having started a civil war in Burgundy by his preaching, went to Italy, where he became the apostle of the Lombards and founded the monastery at Bobbio".

14. maurisk dans: O.t. "morric" som er en livlig engelsk dans udført af en gruppe udklædte dansere.

15. ...symbolerne... i deres forklædninger som bogstaver iført kvadraters og kubers sælsomme kasketter: Fx som x^2 og a^3 , jf. også kap. 9, note 334.

16. Averroës (1126-1198), spansk-marokkansk filosof, læge og mystiker, påvirket af Aristoteles, hvis værker han kommenterede, og af nyplatonismen.

17. Moses Maimonides (1135-1204), en jødisk filosof, læge og teolog. Han var født i Spanien og levede i Marokko og Egypten. Han er bl.a. kendt for *Vejledning for de rådvilde* og *Mishne Tora* (*Gentagelse af loven*), en "kodificering" af jødisk ret.

18. Omvendning af Johannes 1, 5: "Og lyset skinner i mørket, og mørket greb det ikke" (1992-oversættelsen). "Og Lyset skinner i Mørket, og Mørket begreb det ikke" (1931-oversættelsen).

– Forstår du det nu? Kan du selv klare den anden?

– Ja, sir.

Med lange, skælvende pennestrøg skrev Sargent opgaven af. I stadig venten på et hjælpende ord bevægede hans hånd trofast de vaklende symboler mens en svag skamrødme flakkede bag hans matte hud. *Amor matris*: Subjektiv og objektiv genitiv¹⁹. Med sit tynde blod og sin vallesure mælk havde hun næret ham og skjult hans svøb for andres øjne.

Som han var jeg selv, disse skrål skuldre, denne mangel på ynde. Min barndom bøjer sig ved siden af mig. For langt borte til at jeg med let hånd kan røre den blot én gang. Min er fjern og hans hemmelig som vore øjne. Hemmeligheder, tavse, stentaftige sidder i mørke paladser i begge vore hjerter, hemmeligheder der er trætte af deres tyranni, tyranner villige til at forlade tronen.

Stykket var regnet.

– Det er meget enkelt, sagde Stephen idet han rejste sig.

– Ja, sir. Tak, svarede Sargent.

Han trykkede siden af med et ark tyndt trækpapier og gik med hæftet tilbage til sin pult.

– Du må hellere hente din stav og gå ud til de andre, sagde Stephen mens han fulgte drengens kejtede skikkelse til døren.

– Ja, sir.

På gangen hørtes hans navn råbt ude fra boldbanen.

– Sargent!

– Løb nu, sagde Stephen. Mr. Deasy kalder på dig.

Han stod i indgangen og så efternøleren haste hen imod den oprodede plads, hvor skingre stemmer stredes. De var inddelt i hold, og Mr. Deasy fjernede sig og skred med gamacheklædte fødder over græstotter. Da han nåede skolebygningen kaldtes han atter af stridende stemmer. Han snoede sin vrede, hvide moustache.

– Hvad er der nu? råbte han gentagne gange uden at lytte.

– Cochrane og Halliday spiller på samme side, sir, sagde Stephen højt.

– Vil De vente på mit kontor et øjeblik til jeg får genoprettet ro og orden her, sagde Mr. Deasy.

19. *Amor matris*. Subjektiv og objektiv genitiv: *Amor matris* (lat.) kan betyde såvel mors kærlighed som kærlighed til mor.

Og mens han geskæftigt skridtede hen over pladsen igen, råbte hans gammelmandsstemme strengt:

– Hvad er der i vejen? Hvad er der nu?

Deres skingre stemmer råbte på alle sider omkring ham, deres mange skikkelser lukkede sig om ham, og i det skarpe solskin blegedes hans honninggule hoved og misfarvedes.

Gammel røgagtig luft hang i kontoret sammen med lugten af stolenes afskallede drapfarvede læder. Ligesom den første dag da han forhandlede med mig her. Som det var i begyndelsen, er det nu. På skænken står bakken med Stuart-mønter²⁰, en underlødige skat fra mosen; og skal altid være. Og trygt i deres skefuttal med falmet purpurfarvet plys de tolv apostle der har prædikeret for alle hedninger: i al evighed.

Et hastigt skridt over den stenlagte indgang og i gangen.

Mr. Deasy pustede gennem sin sparsomme moustache og gjorde holdt ved bordet.

– Først vort lille, økonomiske mellemværende, sagde han.

Fra jakken fremtog han en tegnebog der blev holdt sammen af en læderstrop. Den smækkede op, og fra dens indre tog han to sedler, den ene af sammenklæbde halvdele, og lagde dem omhyggeligt på bordet.

– To, sagde han idet han atter spændte stroppen om og stuede tegnebogen væk.

Og nu til boksen efter guld. Stephens forlegne hånd bevægede sig over skallerne der var hobet op i den kolde stenmørtel: Trompetsnegle og pengemuslinger og leopardskaller og denne snoet som en emirs turban, og den her, Sankt Jacobs kammusling. En gammel pilgrims hemmelige forråd, en død skat, tomme skaller.

En sovereign faldt blank og ny på bordtæppets bløde luv.

– Tre, sagde Mr. Deasy og vendte sin lille sparebøsse i hånden. Disse her er meget praktiske. Se engang. Dette er til sovereigns. Dette er til shillings. Sixpences, halfcrowns. Og her til crowns. Se her.

Han skød to crowns og to shillings ud af den.

– Tre og tolv, sagde han. Mon ikke det er i orden.

– Tak, sir, sagde Stephen. Med genert hastværk samlede han pengene sammen og stak det hele i en bukselomme.

20. Stuart-mønter er mønter præget af James II (Jakob II) i 1689, men underlødige fordi de var præget af ringere metaller.

– Ikke noget at takke for, slet ikke, sagde Mr. Deasy. De har ærligt fortjent dem.

Stephens hånd der nu igen var fri, vendte tilbage til de hule skaller. Også symboler på skønhed og magt. En klump i min lomme: Symboler tilsmudset af grådighed og lidelse.

– Sådan skulle De ikke gå med dem, sagde Mr. Deasy. De kommer let til at trække dem op et eller andet sted og mister dem. Køb hellere en af disse maskiner. De opdager snart hvor praktiske de er.

Svar noget.

– Min vil ofte være tom, sagde Stephen.

Samme værelse og time, den samme visdom – og jeg den samme. Nu tre gange. Tre løkker om mig her. Hvad så? Jeg kan rive dem over i dette øjeblik hvis jeg vil.

– Fordi De ikke sparer op, sagde Mr. Deasy og løftede en formanende finger. De ved ikke hvad penge er. Penge er magt når De har levet så længe som jeg har. Jeg ved det. Jeg ved det. *Hvis ungdom vidste*²¹. Men hvad siger ikke Shakespeare? *Fyld forsvarligt blot din pung*²².

– Iago, mumlede Stephen.

Han tog øjnene fra de livløse skaller og fangede den gamle mand's blik.

– Han vidste hvad penge var, sagde Mr. Deasy. Han tjente penge. Han var digter, ja, men også englænder. Ved De hvad englændernes stolthed er? Kender De de stolteste ord De nogensinde vil høre fra en englænders mund?

Havenes behersker. Hans havkolde øjne så på den tomme bugt. Det synes som om historien har skylden. På mig og på mine ord, uden had.

– At over hans rige går solen aldrig ned, sagde Stephen.

– Bah! udbrød Mr. Deasy. Det er ikke engelsk. En fransk kelter sagde det²³.

21. Engelsk ordsprog: "If youth knew what age would crave, it would both get and save" (Hvis ungdommen vidste hvad alderdommen koster, ville den både tjene og spare).

22. *Othello*, 1, 3: Iago til Roderigo: "Put money in thy purse", gentages flere gange af Iago der slutter med "Put money enough in your purse". Pengene skulle efter Iagos forslag lette Roderigos vej til Desdemonas hjerte.

23. At over hans rige går solen aldrig ned ... En fransk kelter sagde det: If. ODS, Sol, 1.2., er bemærkningen om et rige hvor solen aldrig gaar ned, tillagt Filip II af Spanien (jf. Schiller. *Don Carlos* (1787)). Ytringen gælder det spanske rige i storhedstiden i det 16. århundrede, men er også brugt om det britiske imperium. Filip II var ikke fransk og ikke kelter.

Han dunkede sporebøssen mod tommelfingerne.

– Jeg skal sige Dem, sagde han højtideligt, hvordan hans stolteste ord lyder: *Jeg betalte selv*.

Bravo, bravo.

– *Jeg betalte selv. Jeg har aldrig lånt en shilling i hele mit liv*. Kan De føle det? *Jeg skylder intet*. Kan De?

Mulligan, ni pund, tre par sokker, et par bukser, slips.

Curran, ti guineas. McCann, én guinea. Fred Ryan, to shillings. Temple, to gange frokost. Russell, én guinea, Cousins, ti shillings, Bob Reynolds, en halv guinea, Koehler, tre guineas, Mrs. MacKernan, fem ugers pension²⁴. Den klump jeg har, er ingen nytte til.

– Ikke i øjeblikket, svarede Stephen.

Mr. Deasy lo dybt fornøjet og satte sin sporebøsse tilbage.

– Det vidste jeg nok, sagde han med fryd. Men en dag må De føle det. Vi er et rundhåndet folk, men vi må også være retfærdige.

– Jeg frygter disse store ord som gør os så ulykkelige, sagde Stephen.

Nogle øjeblikke stirrede Mr. Deasy strengt på billedet over kaminhylden af en harmonisk mændsskikkelse i skotskternet kilt: Albert Edward, prins af Wales²⁵.

– De synes nok jeg er en gammel snegl og en gammel reaktionær, sagde hans tankefuldestemme. Jeg har set tre generationer vokse op siden O'Connells²⁶ tid. Jeg husker hungersnøden²⁷.

24. Curran, ti guineas ... Mrs. MacKernan, fem ugers pension: Stephens kreditorer der er omtalt andetsteds i *Portrait* eller i *Ulysses*, omfatter blandt andre: McCann der findes i *Portrait*, kap. 5 ("I'm a democrat and I'll work and act for social liberty and equality ..."), hvor det indimellem staves MacCann; Fred Ryan (1876-1913), som også nævnes i kap. 9, var journalist og skuespilforfatter. Han var medudgiver af John Eglintons tidsskrift *Dana*, jf. kap. 9, note 7. Temple findes også i *Portrait*, kap. 5, som en af Stephens medstuderende. Om Russell, se kap. 7, note 94.

25. Albert Edward, prince af Wales; Edward (1841-1910) var søn af dronning Victoria og havde som tronfølger titlen Prince of Wales. Han var konge af England som Edward VII 1901-1910.

26. O'Connell: Daniel O'Connell (The Liberator, The Great Emancipator, 1775-1847), politisk leder der arbejdede for tilbagekaldelsen af unionen mellem England og Irland der blev vedtaget i 1800 bl.a. på baggrund af den irske opstand i 1798. Senere arbejdede han især for katolikernes frigørelse eller ligestilling med protestanterne.

27. Hungersnøden: Den store hungersnød 1845-49 skyldtes gentagne tilfælde af fejlslagen kartoffelhøst pga. en svampesygdom i planterne. Hungersnøden og dens følgesygdomme skønnes at have kostet fra 1/2 mio. døde til godt 1 mio. og førte til en varig nedgang i befolkningstallet.

Vidste De at orangistlogerne²⁸ agiterede for tilbagekaldelse af unionen tyve år før O'Connell gjorde det eller før prælaterne i Deres trossamfund fordømte ham som demagog? Der er nogle ting I fenier²⁹ glemmer.

Glorrige, fromme og udødelige minde. Diamantlogen i det herlige Armagh behængt med papisters lig³⁰. Hæse, maskerede og bevæbnede, godsejernes troskabsed³¹. Det sorte nord³² og den sande, gamle bibel. Rebeller, giv op³³.

Stephen markerede en svag gestus.

28. orangistlogerne: Henviser til The Orange Lodge eller The Orange Order. The Orange Order var en protestantisk politisk forening til støtte for Englands politik i Irland. Ordenen blev oprettet i 1795 efter The Orange Boys sejr over katolikker ved The Diamond, jf. dette kap., note 30. Orangisterne var militante tilhængere af Englands overherredømme i Irland, men også modstandere af Unionen i 1800, fordi de frygtede en kommende emancipation af katolikkerne (OIH). Ordenen blev opkaldt efter William III (Vilhelm III) af Oranje (Orange) der som konge i England (sammen med Mary) regerede fra 1688 til 1702 efter at have fordrevet den sidste Stuartkonge, James II (Jakob II). William besejrede en hær der støttede James' forsøg på at generobe magten i England og Irland, i slaget ved Boyne den 1. juli 1690. Ordenen findes stadig i Nordirland hvor den bl.a. står for de årlige Orangistmarcher den 1. juli.

29. fenier: The Fenians eller Irish Republican Brotherhood var en revolutionær bevægelse stiftet i 1858 af bl.a. James Stephens (se kap. 3, note 92). Bevægelsen arbejdede hemmeligt og havde til formål at skabe en demokratisk irsk republik. Bevægelsen var støttet af irere i USA. Den havde en vis fremgang i begyndelsen af 1860'erne, men svækkedes derefter bl.a. som følge af fejlslagne aktioner.

30. Diamantlogen, Armagh: Henviser til slaget ved The Diamond, et vejkræds ved Loughgall i Co. Armagh hvor protestanter den 21. september 1795 afviste et angreb fra medlemmer af et irsk, hemmeligt selskab, The Defenders. Efter slaget indledte protestanter en række angreb på katolikker som varede indtil ind i 1796, og som førte til at flere tusinde katolikker forlod Co. Armagh. De sejrende protestanter angives at være "Peep of the Day Boys", en protestantisk gruppe til forsvar for Armagh-vævere mod katolsk konkurrence og mod industrialiseringen af væverfaget, men der var også referencer til en nyere og mere militant gruppe, "The Orange Boys". Efter træfningen stiftedes foreningen The Orange Order.

31. Godsejernes troskabsed er også kendt som The Planters Covenant. Englænderne konfiskerede irske oprøreres jord og gav den til englændere der aflagde troskabsed over for den engelske konge og den irske protestantiske kirke.

32. Det sorte nord er en katolsk betegnelse for Ulster.

33. Rebeller, giv op: O.t.: "Croppies, lie down" (En Croppy eller en croppy-boy er en person med kortklippet hår, ligesom en fransk revolutionær; udtrykket blev især brugt om irske oprørere fra 1798). "Croppies lie down" er titlen på en "loyalistsang" (loyalister forstået som tilhængere af Englands overherredømme over Irland) fra 1798 med omkvædet "Down, down, croppies lie down".

– Også jeg har oprørerblod i mig, sagde Mr. Deasy. På spin-desiden. Men jeg nedstammer fra sir John Blackwood der stemte for unionen³⁴. Vi er alle irere, alle kongens sønner³⁵.

– Ak ja, sagde Stephen.

– *Per vias rectas*³⁶, sagde Mr. Deasy med fasthed, var hans valgsprog. Han stemte for den og tog sine kravestøvler på og red til Dublin fra The Ards of Down for at gøre det.

Trå-la-la-la-la

*Ad den stenede vej til Dublin*³⁷.

En barsk godsejer til hest med blanke kravestøvler. Et mildt vejr, sir John! Et mildt vejr, Deres Nåde! ... vejr! ... vejr! ... To kravestøvler skumpler og dingler af sted til Dublin. Trå-la-la-la-la.

– Det minder mig om noget, sagde Mr. Deasy. De kan gøre mig en tjeneste, Mr. Dedalus, hos nogle af Deres litterære venner. Jeg har her et indlæg til pressen. Sid ned et øjeblik. Jeg skal lige renskrive slutningen.

Han gik over til skrivebordet ved vinduet, trak stolen to gange ind under sig og læste nogle ord fra arket på skrivemaskinens valse.

– Sid ned, sagde han over skulderen. Undskyld mig, *den sun-de fornufte krav*. Lige et øjeblik.

Han kiggede under de buskede øjenbryn på manuskriptet der lå ved hans side, og mumlende begyndte han langsomt at trykke de stive taster ned. Af og til pustede han mens han drejede på valsen for at viske en fejl ud.

Stephen tog lydløst plads foran den fyrstelige nærværelse. På væggene hang indrammede billeder der hyldede henfarne heste; de stod med de lydige hoveder løftet: Lord Hastings' Repulse, hertugen af Westminster's Shotover, hertugen af Beauforts Ceylon, *prix de Paris*, 1866. Dværgsmå ryttere sad på dem og ventede på et signal. Han forestillede sig deres

34. sir John Blackwood der stemte for unionen: John Blackwood (1722- 27. februar 1799) sad i det irske parlament til sin død. Han var imod unionen og kan have stemt i overensstemmelse hermed da parlamentet vedtog en dagsorden imod unionen den 24. januar 1799, men var altså død ved den afgørende afstemning i januar 1800.

35. Vi er alle irere, alle kongens sønner: Efter ordsproget "All Irishmen are kings' sons" der refererer til irernes forhold til de gamle irske konger.

36. *Per vias rectas*: (lat.) Ad rette veje.

37. Ad den stenede vej til Dublin: O.t. "The Rocky Road to Dublin" som er navnet på en ballade om en ung mands rejse fra Tuam i Co. Galway til Liverpool med omkvædet "One, two, three, four, five, / Hunt the hare and turn her/ Down the rocky road/ And all the ways to Dublin, / Whack-fo!-lol-de-ra".

fart, holdt på kongens farver og råbte sammen med råb fra henfarne menneskemængder.

– Punktum, bød Mr. Deasy sine tangenter. Kun en omgående drøftelse af dette vigtige spørgsmål.

Hvor Cranly tog mig med for at jeg skulle blive rig i en fart, på jagt efter sine vindere mellem muddertilsølede bremses, midt i bookmakernes skral fra deres standpladser og dunsten fra kantinen, af sted gennem det brogede sjap. Fifty – fifty Fair Rebel; ti for én mod favoritten. Vi ilede forbi terning- og taskenspillere af sted efter hovene og efter huer og jakker der kappes og forbi kvinden med det kødfulde ansigt, en slagters kone der tørstigt indsnusede sin kløvede appelsin.

Råb lød skingert fra drengenes boldbane og en trillefløjte.

Igen: Et mål. Jeg er blandt dem, blandt deres kæmpende legemer i et broget virvar, livets turnering. Mener du den kalveknædede morsdreng der ser ud til at være lettere søsyg? Turneringer. Rystet kastes tiden tilbage, rystelse efter rystelse. Turneringer, sjap og råben fra slagmarken, de faldnes stivnede dødsfråde, et skrig af lansespidses med mænds blodige indvolde som madding.

– Det var det, sagde Mr. Deasy og rejste sig.

Han gik hen til bordet, mens han hæftede sine ark sammen. Stephen rejste sig ligeledes.

– Jeg har udtrykt sagen i en nøddeskal, sagde Mr. Deasy. Det er om mund- og klovsygen. Kig det lige igennem. Der kan ikke være to meninger om den ting.

Må jeg lægge beslag på Deres kostbare plads. Denne *laissez faire*-doktrin der så ofte i vor historie. Vor kreaturhandel. Som med alle vore gamle næringsveje. Liverpool-trusten der spændte ben for Galway-havneprojektet³⁸. Europæisk storbrand. Kornforsyning gennem kanalens smalle farvand. Landbrugsministeriets overfuldkomne uforstyrrelighed. Tilgiv en klasisk hentydning. Cassandra³⁹. Af en kvinde der ikke hørte til Guds bedste børn. For at komme til sagens kerne.

38. Liverpool-trusten der spændte ben for Galway-havneprojektet: Der foreligger ikke oplysninger om et sådant benspænd for Galway-havneprojektet. Galway by og havn havde omfattende handelsforbindelser i middelalderen og nyere tid, men stagnerede derefter. Der var i det 19. århundrede projekter om havneudvikling mv. der dog kom ud for en del vanskeligheder.

39. Cassandra (gr.: hende der besnærer mænd) var datter af kong Priamos af Troja. For at vinde hende gav Apollon hende profetiske evner, men da hun ikke ville føje ham, gav han som tillægsgevinst at ingen ville tro på hendes (sande) spådomme.

– Jeg stikker ikke noget under stolen, vel? spurgte Mr. Deasy mens Stephen læste videre.

Mund- og klovsyge. Kendt som Kochs præparat⁴⁰. Serum og virus. Procentdel af immune heste. Kvægpest⁴¹. Kejsers heste i Müritzsteg, Nedreøstrig. Dyrslæger. Mr. Henry Blackwood Price⁴². Høfligt tilbyde et uvildigt forsøg. Den sunde fornufts krav. Sag af altoverskyggende vigtighed. I ordets videste betydning tage tyren ved hornene. Idet jeg takker for udvist gæstfrihed i bladets spalter.

– Jeg ønsker at dette skal trykkes og læses, sagde Mr. Deasy. De vil få at se at man ved næste epidemi vil dekretere udførselsforbud for irsk kvæg. Og den kan helbredes. Min fætter, Blackwood Price, skriver til mig at den i Østrig behandles og kureres rutinemæssigt af dyrlægerne dér. De tilbyder at komme herover. Jeg prøver at skaffe mig indflydelse i ministeriet. Nu går jeg i gang med den offentlige opmærksomhed. Jeg er omgivet af vanskeligheder, af ... intriger, af ... bagtrappeindflydelse, af ...

Han løftede pegefingeren og slog gammelmandsagtigt i luften med den før hans stemme talte.

– Mærk Dem mine ord, Mr. Dedalus, sagde han. England er i jødernes hænder. På alle de højeste poster: Dets finansvæsen, dets presse. Og de er tegn på en nations forfald. Hvor de end samles, fortærer de nationens livskraft. Jeg har set det komme i disse år. Så sikkert som vi står her, er jødeköbmændene allerede i gang med deres ødelæggelsesværk. Gamle England er døende.

Han tog nogle hurtige skridt, og hans øjne klarede blåt op da de passerede en bred solstribe. Han gjorde omkring og kom tilbage.

Døende, sagde han igen, om ikke allerede dødt.

40. Koch: Den tyske læge og bakteriolog, Robert Koch (1843-1910) beskæftigede sig også med kvægpest.

41. Kvægpest: Virusinfektion hos kvæg der har lighed med mund- og klovsyge.

42. Henry Blackwood Price var fra Ulster og boede i Trieste som vicedirektør for Eastern Telegraph Companys afdeling dér. Blackwood Price bad i 1912 Joyce om på sin forestående rejse til Dublin at skaffe adressen på William Field, M. P. der var formand for Irish Cattle Traders Society, jf. kap. 12, s. 427 ("Ikke det mindste, siger Joe. Jeg var hende til det møde på City Arms ... Kvæghandlerne, siger Joe, om mund- og klovsygen"). Joyce videregav et brev om mund- og klovsygen fra Blackwood Price til Field. Brevet blev trykt i *Evening Telegraph*.

*Klædet om gamle Englands lig
Skal væves af gadens skøgeskrig⁴³.*

Hans øjne der var vidtåbne som for en vision, stirrede strengt tværs gennem den solstråle, han var standset i.

– Er en købmand ikke en mand der køber billigt og sælger dyrt, hvad enten han er jøde eller ej? sagde Stephen.

– De syndede mod lyset, sagde Mr. Deasy alvorligt. Og man kan se mørket i deres øjne. Og det er derfor de vandrer om på jorden til denne dag.

På Pariserbørsens trappetrin noterer gyldenlødede mænd priser med deres juvelbesatte fingre. Gåseskræppen. De sværmede højrestede, sælsomme, omkring templet, rænkesmedende hoveder under stive silkehatte. Ikke deres: disse klæder, denne tale, disse gebærder. Deres store, tunge øjne modsagde ordene og gebærderne, ivrige og sagesløse, men kendte hadet der samlede sig om dem, og vidste at deres iver var forgæves. Forgæves tålmod med at ophobe og puge sammen. Tiden ville sikkert sprede det hele. En sammenpuget ophobning ved vej-kanten: Plyndret og givet videre. Deres øjne kendte vandrings-år og kendte tålmodigt vanæren i deres kød.

– Hvem har ikke det? spurgte Stephen.

– Hvad mener De? spurgte Mr. Deasy.

Han trådte et skridt frem og stillede sig ved bordet.

Hans underkæbe sank ned, usikkert, skævt. Er dette gammel visdom? Han venter at høre fra mig.

– Historien er et mareridt fra hvilket jeg prøver at vågne⁴⁴, sagde Stephen.

Fra drengenes boldbane hævdede sig et råb. En trillefløjte: Mål. Hvad nu hvis dette mareridt gav dig et spark bagfra?

– Skaberens veje er ikke vore veje, sagde Mr. Deasy. Hele menneskets historie bevæger sig hen mod ét stort mål, åbeningen af Gud⁴⁵.

43. Klædet om gamle Englands lig/ Skal væves af gadens skøgeskrig: Fra William Blakes *Auguries of Innocence (Uskyldens Varsler)* 1803.

44. Historien er et mareridt: Jf. Karl Marx, Louis Bonapartes 18. Brumaire (1852): "Menneskene skaber deres egen historie, men de skaber den ikke af hvad de selv vælger, men derimod under de umiddelbart forekommende, givne og overleverede omstændigheder. Alle døde generationers overlevering hviler som et mareridt på de levendes bevidsthed".

45. Mr. Deasy synes her inspireret af Hegels tanker om åndens dialektiske selvrealisering gennem historiens gang.

Stephen gav et kast med tommelfingeren mod vinduet og sagde:

– Det der er Gud.

Hurraah! Rah! Trilliiii!

– Hvad beha'r? spurgte Mr. Deasy.

– Et råb på gaden, svarede Stephen og trak på skuldrene.

Mr. Deasy så ned og holdt en stund næsefløjene klemte sammen med fingrene. Han så op igen og slap dem fri.

– Jeg er lykkeligere end De er, sagde han. Vi har begået mange fejl og mange synder. En kvinde bragte synden ind i denne verden. For en kvinde der ikke hørte til Guds bedste børn, Helena, Menelaos' bortløbne hustru, førte grækerne krig mod Troja i ti år. En troløs hustru bragte for første gang de fremmede til vor kyst her, MacMurroughs kone og hendes boier, O'Rourke, prins af Breffni⁴⁶. Også en kvinde bragte Parnell til fald⁴⁷. Mange fejl, mange brist, men ikke denne ene synd. Jeg er en stridsmand nu ved mine dages ende. Men jeg vil kæmpe for det rette til det sidste.

*Thi ret vil Ulster få
Og slaget for den slå⁴⁸.*

46. MacMurroughs kone og hendes boier, O'Rourke, prins af Breffni: Refererer til begivenheder omkring den første britiske invasion af Irland i 1169. Mr. Deasys gengivelse er noget upræcis: Dermot MacMurrough (Diarmait MacMurchada) blev konge af Leinster ikke senere end 1132 og blev afsat i 1166. Han var i strid med Tigernán Ua Ruairic (O'Rourke), konge af Breifne (svarende til Co. Leitrim og Co. Cavan), fordi Dermot havde bortført Tigernán Ua Ruairics ægtefælle. Dermot MacMurrough bad den engelske konge, Henrik den 2., om hjælp til at generobre Leinster og fik tilladelse til at rekruttere soldater fra Henry II.s hær. Disse tropper blev anført af Strongbow, se nærmere kap. 3, note 96.

47. Mr. Deasys gengivelse af omstændighederne omkring Parnells fald er ikke helt præcis: Charles Stuart Parnell (1846-1891) var leder af de irske nationalister (Irish Parliamentary Party) og levede i en årrække sammen med Catherine (Kitty) O'Shea (1845-1921) der var gift med kaptajn William Henry O'Shea (1840-1905). Kaptajn O'Shea havde været parlamentsmedlem i nogle år for Irish Parliamentary Party (Parnells parti) og havde samtykket eller i hvert fald affundet sig med forbindelsen mellem hans ægtefælle og Parnell der var far til tre af Kitty O'Sheas børn. O'Shea indledte skilsmissegang på grund af hustruens utroskab i 1889, og Parnell blev anført som tredjemand. Parnells andel i ægteskabsagen førte til at en del, herunder katolske præster og troende, tog afstand fra ham hvilket resulterede i at den irske parlamentsgruppe blev splittet mellem parnellitter og antiparnellitter. Parnell giftede sig med Kitty O'Shea i juni 1891 og døde i oktober 1891.

48. Thi ret vil Ulster få/ Og slaget for den slå: O.t.: "Ulster will fight, and Ulster will be right" var Randolph Churchills fyndord som udtryk for hans modstand mod en Home Rule-ordning, der også blev modarbejdet af den protestantiske majoritet af indbyggerne i Ulster.

Stephen løftede arkene som han stod med i hånden.

– Ja, sir, begyndte han ...

– Jeg forudser, sagde Mr. Deasy, at De ikke bliver særlig længe ved dette arbejde. De er ikke født til at være lærer, tror jeg. Men måske tager jeg fejl.

– Snarere en lærling, sagde Stephen.

Og her, hvad vil du endnu lære?

Mr. Deasy rystede på hovedet.

– Hvem ved? sagde han. For at lære må man være ydmyg. Men livet er den store læremester.

Stephen raslede atter med arkene.

– Med hensyn til disse, begyndte han ...

– Ja, sagde Mr. Deasy. Der har De to eksemplarer. Hvis De kan få dem offentliggjort straks.

Telegraph. Irish Homestead.

– Jeg vil prøve, sagde Stephen, og give Dem besked i morgen. Jeg kender flygtigt to redaktører.

– Det er tilstrækkeligt, sagde Mr. Deasy oplivet. Jeg skrev i aftes til Mr. Field, M.P. I dag holder kreaturhandlernes sammenslutning møde på City Arms Hotel. Jeg bad ham forelægge forsamlingen mit brev. Og De ser om De kan få det optaget i Deres to blade. Hvad er det for nogle?

– *The Evening Telegraph* ...

– Det er tilstrækkeligt, sagde Mr. Deasy. Der er ingen tid at spille. Nu må jeg besvare det her brev fra min fætter.

– Farvel, sir, sagde Stephen og puttede arkene i lommen, og tak.

– Ikke noget at takke for, sagde Mr. Deasy, mens han ledte efter noget mellem papirerne på sit skrivebord. Jeg vil gerne bryde en lanse med Dem, så gammel jeg end er.

– Farvel, sir, sagde Stephen igen og bukkede for hans bøjede ryg.

Han gik ud gennem den åbne indgang og hen ad den grusede sti under træerne mens han hørte stemmernes råb og støk-kenes smæld fra boldbanen. De slumrende løver på pillerne da han gik gennem porten: Tandløse rædsler. Alligevel vil jeg hjælpe ham i hans kamp. Mulligan vil tildele mig et nyt navn: Den studehjælpende barde.

– Mr. Dedalus!

Han løber efter mig. Forhåbentlig ikke flere breve.

– Lige et øjeblik.

– Ja, sir, sagde Stephen og vendte om ved porten.

Mr. Deasy standsede, pustede voldsomt og fik vejret.

– Jeg ville bare sige, sagde han. Irland, siger man, har æren af at være det eneste land der aldrig har forfulgt jøderne. Vidste De det? Nej. Og ved De hvorfor?

Han så strengt med rynket pande på den klare luft.

– Hvorfor, sir, spurgte Stephen og begyndte at smile.

– Fordi vi aldrig lukkede dem ind⁴⁹, sagde Mr. Deasy højtideligt.

En latterhoste sprang som en kugle frem fra hans hals og trak efter sig en raslende kæde af slim. Han vendte sig hurtigt om, hostende, leende med hævede arme der vinkede til luften.

– Vi lukkede dem aldrig ind, råbte han atter gennem latteren mens han stampede på gamacheklædte fødder over stiens grus. Det er derfor.

På hans vise skuldre kastede solen pailletter, dansende mønter, gennem bladenes skakbrætmønstre.

49. Fordi vi aldrig lukkede dem ind: Ikke helt dækkende fremstilling. Jøderne blev udvist fra den engelske konges områder i 1290. En vis indvandring til England fandt sted fra 1656 og til Dublin fra 1660'erne. Jøder kunne blive britiske statsborgere fra 1816. I 1880'erne indvandrede en del jøder fra områder under den russiske zar, og denne indvandring gav anledning til en vis antisemitisk agitation.